

«Å skape brorskap»

Taler

Grete Faremo

Dato

27 januar 2013

Sted

Ved minnesmerket over
deporterte norske jøder på
Akershuskaia i Oslo

Omstendigheter

Den internasjonale Holocaustdagen

1 Kjære alle sammen.

En høstdag i 1942 ble flere hundre norske jøder arrestert og fraktet hit til Akershuskaia og over på M/S Donau. Skipet fraktet dem til de tyske
5 utrydningsleirene. Senere var det flere arrestasjoner. Totalt 772 norske jøder ble deportert. Bare 34 kom tilbake igjen.

Menneskene om bord på skipet var redde. De fleste visste at sjansene for å komme tilbake, var små. Men det var nok ingen som kunne se for seg hvor
10 forferdelig skjebnen som ventet de norske jødene, virkelig var.

«Man hadde ikke regnet med en slik umenneskelig grusomhet,» skrev poeten Gunvor Hofmo senere.

15 Den fortvilelsens avgrunn som åpnet seg opp, da sannheten om utrydningsleirene kom for en dag, formidlet hun i ett sine mest kjente dikt:

Gud, hvis du ennå ser,
det er ingen hverdag mer.

20

[...]

Alt vi fornemmer i dag
er de dreptes åndedrag.

25

Noe av det mest ufattelige ved Holocaust, er at det stort sett var vanlige

mennesker - hverdagsmenesker - som la til rette for at grusomhetene kunne begås.

- 30 Den italienske jøden Primo Levi overlevde Auschwitz og bar vitnesbyrd om sin tid der i romanen «Hvis dette er et menneske». Han skrev:

«Monstre eksisterer, men de er altfor få til virkelig å være farlige; de vanlige menneskene er mye farligere, funksjonærene som er klare til å tro og handle uten
35 å stille spørsmål.»

Over 300 norske politifolk deltok i arrestasjonene og deportasjonene av norske jøder til utrydningsleire i 1942. De stilte ikke spørsmål ved ordrene de fikk.

- 40 I fjor høst beklaget politidirektør Odd Reidar Humlegård på vegne av norsk politi for deres rolle i deportasjonene. Det var en klok beklagelse som jeg helhjertet slutter opp om. Som forstander Ervin Kohn i Det Mosaiske Trossamfund sa: «Det er aldri for sent å gjøre en riktig ting.»

- 45 Den norske krigshistorien berører meg også dypt personlig: Våren 1943 var min far 21 år gammel - og han var dødsdømt for å ha jobbet for Milorg. Også han ble plassert om bord på et skip her på Akershuskaia, ikke Donau, men Monte Rosa. Nazistenes politiske motstandere skulle forsvinne inn i «natt og tåke»; de skulle arbeide seg til døde i konsentrasjonsleirene.

50

Men min far kom hjem fra marerittet - som et under - i live i 1945. Og han sa: «Aldri mer 9. april». Han ville være med på å bygge demokratiet opp igjen, forandre samfunnet og jobbe for lik rett til utdanning, arbeid og velferd. I en bok han senere skrev om sine krigserfaringer, sier han:

55

- «Krigens redsler er ufattelege. Eg og millionar andre har fått røyne dette på vår eigen kropp. Likevel gav krigen også mange prov på at det er mogeleg å byggje
bruer, mellom enkeltpersonar og mellom ulike samfunnslag og nasjonar. Det er
desse erfaringane som gjev meg håp og tru på at det er mogeleg å skape brorskap
60 og fred i verda.»

Arbeidet med «å skape brorskap» pågår ennå. Det vil aldri ta slutt. Men det krever en innsats fra hver og én av oss. Skal vi klare å bygge bruer, krever det en vilje til å forstå De andre.

For ofte ser vi at denne viljen mangler. At mistenksomheten får råde. Jøder i Norge melder fra om at de opplever økt antisemittisme. En studie gjennomført av Holocaustsenteret i fjor, viser at stereotypiske forestillinger om jøder fortsatt eksisterer i det norske samfunnet.

De færreste omsetter stereotypiske forestillinger i hatefulle ytringer eller handlinger. Men det skjer. I fjor høst så vi et rystende eksempel på konkrete trusler mot norske jøder, fremsatt på internett. Og for bare en drøy uke siden kunne jeg lese i Dagsavisen at personer som burde vite bedre, fremsatte virkelighetsfjerne konspirasjonsteorier om jøder.

Jeg besøkte nylig Det mosaiske trossamfund i Oslo. Det gjør inntrykk å se alle sikkerhetstiltakene som er gjennomført der. Dessuten patruljerer oslopolitiet i området flere ganger i døgnet, året rundt. Det er synd at det skal være nødvendig.

Det kan ikke sies for ofte: Trusler og hets mot grupper for deres tro, tanker eller etniske tilhørighet er fullstendig uakseptabelt. Derfor legger regjeringen ned en bred innsats for å bekjempe antisemittisme, rasisme og diskriminering.

For eksempel er Kunnskapsdepartementet i ferd med å utvikle et helhetlig opplegg for skolen, blant annet på bakgrunn av anbefalinger i rapporten Det kan skje igjen. Det er blitt utviklet et treårig opplæringstilbud for lærere, skoleledere og elever på ungdomstrinnet, for å forebygge antisemittisme, rasisme og udemokratiske holdninger. Opplæringstilbudet starter opp i disse dager.

De siste årene har det strafferettslige vernet mot hatkriminalitet blitt skjerpet. Politiet registrerer alle saker der motivet for den kriminelle handlingen vurderes å være hatrelatert, for å kunne gi disse sakene nødvendig prioritet og fremdrift. Dette systemet vil vi forbedre. I samarbeid med Politidirektoratet vil vi utrede et mer detaljert system for rapportering, slik at vi kan tallfeste hvor ofte kriminelle handlinger motivert av blant annet antisemittisme forekommer. Dette arbeidet vil vi starte opp umiddelbart.

Utsatte grupper har også fått et bedre vern mot rasistiske og andre krenkende ytringer. Den øvre strafferammen er hevet. Og nylig la regjeringen frem et

105 lovforslag som innebærer at hatefulle ytringer og oppfordring til straffbar handling på internett, kan straffes. Det var på høy tid.

Aller viktigst er det at vi aldri glemmer hva hatet i sin ytterste konsekvens fører til. Derfor markerer vi denne dagen.

110

Ruth Maier var en av jødene som måtte gå om bord på M/S Donau her for litt over 70 år siden. Jeg vil avslutte med noen ord hun skrev i sin dagbok, bare én måned før hun ble arrestert:

115 «Jeg ønsker å sprengre den grensen som gjør jødene til jøder. Jeg ønsker å se jøder uten sår. Fullstendig. De skal ikke gråte mer. De skal gå uten frykt.»

Takk for oppmerksomheten.

120

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Andre verdenskrig, Antisemittisme, Holocaust, Jøder, Minoriteter

125

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/a-skape-brorskap>

130

135

140